

се фати. Това е Тежко хоро. Мъжете го играят. Мъжете навремето. Сега и жени го играят. Бавно” [К.К., с. 54].

Цитираният откъс от музикантски разказ потвърждава информацията от исторически извори и текстове на народни песни, че зурнаджийската музика е била предпочитана от богати и влиятелни мъже за съпровод на техни пиршества и за изпращане от кръчмите до домовете им.

През втората половина на ХХ век практиката на мъжки събирания да се наемат музиканти зурнаджии се запазва. Когато подготвят общи веселия, мъже от Разлог отиват в махалата и като плащат капаро, ангажират музиканти зурнаджии. По сведения на очевидец, това се прави от “определена група хора, по-заможни такива... особено по горското стопанство”. Поводите най-често са свързани с получаване на заплати – “понеже на тях плащаха доста разсрочено, на два-три месеца веднъж, зима пари и тогава вече трябва веселие непременно да има. Веселието беше чрез музиката на махалата” [С.В., с. 36].

През годините на социализма зурнаджийската музика е част от един нов, специфичен за ромската махала в Разлог празник. Завършването на образователна степен от ромско дете е събитие за квартала, което се отбелязва с общ празник и зурнаджийска музика. Бивш директор на разложки техникум разказва: “Голямо събитие за махалата беше навремето момче да завърши основно образование. Цялата махала празнува. Минаха години, момче да завърши от махалата средно образование – също празник на целия квартал. Тъпани, зурни... По няколко тъпана, по няколко зурни – празник, обществено събитие беше. Какво нещо е. Нямаше егоизъм – радост, всички празнуват, че от махалата има учено момче” [С.В., с. 36].

Зурнаджийско-тъпанджийските групи са сред ярките атракции на местния туристически фолклоризъм. Пробивният звук на зурните може да бъде чуто често в някои от механите на Банско и Мелник.

Известната в Разложко зурнаджийска формация Мартеви през последните години свири по-рядко на сватби, по-често в Банско. Според ръководителя на групата да се свири в механа днес е най-доходно, с най-много *парса*: “По механата, където одим да свирим, по “Дедо Пене” в Банско, идват такива по-заможни хора. Който си обича, си лени, дава. Ний сме много доволни. Аз съм хващал там по 6-7 хиляди марки на вечер, да. Ама не сега, може би преди две-три години. От българи, софиянци, се големи хора. Аз съм свирил на Иван Костов в механата “Дедо Пене”. Също на Любчо Георгиевски, македонския премиер. На Петър Стоянов на жена му съм свирил, на съветника му – те са много... Аз съм редовно в тази механа и който ме търси, там ми се обаждат по телефона или по джи-си-ема и тръгвам” [Б., с. 16].

Според стари жители на Разлог, местните *старчески игри* на *Сурва* днес се усвояват и от банскалии, но като туристическа атракция. Маскирани в кожи младежи и деца от Банско обикалят механите и хотелите, където играят под съпровода на зурнаджийска музика пред туристите – реклама чрез екзотика и средство за събиране на пари.

Ансамбли, фестивали, фолклорни събори, концерти

Формации от зурни и тъпани се включват в разгръщането на институциите на музикалния фолклоризъм в България през ХХ век. От началото на 50-те години зурнаджии и тъпанджии свирят на живо в концертни програми на професионални